

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

3 Vtrum ad beatitudinem requiratur comprehensio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

hoc intendebat author in q. 2. superius, vbi dixit delectationem appeti non propter aliud, vt finem. Et Arist. in 10. Ethic. deridens quarentem, propter quid quis delectatur. Si autem sumuntur haec duo, vt vnum appetibile formaliter, sic non est questio, an hoc propter illud, aut e conuerso: sed totum appetitur sub ratione illius quod formale est: & hoc, vt patet, accidit in appetitu sensitiuo. Si vero comparantur adinuicem, aut ex parte appetibilis, & tunc delectatio est propter operationem: quia maius bonum est honestum, quam delectabile: & ut diffi-

se probatur in praedicto loco contra Ger. & hic aliquantulum tan giur, natura apposuit delectationes propter operationes vt finem. Et hoc intendit hic author, & in praedicto libro. Aut ex parte appetentis, & sic si appetitus est inordinatus non est sollicitandum de ordine: si autem est ordinatus, tunc videtur secundum literam, quod appetitus sensitiuus tendit in operationes propter delectationes: intelleximus autem e conuerso, appetit delectationes propter operationes. Sed quid de hoc sentiendum sit, in hac disputatione dicitur.

Et ex his patet solutio primi dubij. Scito secundo, quod de appetitu sensitiuo duplex est dicendi modus. Potest enim dici, quod appetitus sensitiuus appetit bonum sensibile, ut unum appetibile, & delectationem consequentem vt aliud appetibile: & potest dici, quod appetitus sensitiuus appetit quidem virtute horum, sed sub ratione vnius appetibilis, scilicet boni delectabilis. Et si haec secunda via sustineatur, facile est soluere secundum dubium dicendo, quod appetitus sensitiuus non appetit operationes propter delectationes, ut unum appetibile propter aliud finale: sed operationes propter delectationes formaliter, ita quod delectatio est ratio formalis, quod operatio sit finis appetitus sensitiuus: sicut accidit cum aliquis secundum appetitum intellectiuum recte desiderat aliquid solum ut delectabile, quarens delectationem, ut medicinam: & secundum hoc appetitus sensitiuus non tendit in appetibilia ordine contrario naturali ordini, quoniam est naturalis ordo diligat delectationes propter operationes finaliter, non prohibet tamen quin operationes appeti possint sub ratione delectabilis, ut unum appetibile ab eo qui nullum naturam est appetere finem, nisi bonum delectabile. Si vero sustineatur prima via, tunc nulla apparet via euadendi, nisi dicendo, quod licet secundum se haec sint sic ordinata: tamen in ordine ad appetitum sensitiuum praepostere se habent, sicut licet substantia sit secundum se prius cognita accidente: tamen in ordine ad cognitionem nostram praepostere se habent. sed tunc oportet reddere causam huius praeposteri ordinis in appetitu sensitiuo, sicut patet causa in exemplo dato de cognitione nostra: & non apparet causa, nisi dicatur, quod delectabile est magis conueniens appetitui sensitiuo, quam coniunctum bonum de quo est delectatio: sed hoc nihil est. Hoc enim est quod quaeritur, quare delectabile tenet primum locum respectu appetitus sensitiuus, & secundum naturae ordinem non debetur ei primus locus. Et

autem, siue fructio charitati: sed charitas est maior fide, ut dicit Apostolus ad Corinth. 13. Ergo delectatio, siue fructio est potior visione.

SED CONTRA. Causa est potior effectui: sed visio est causa delectationis. ergo visio est potior, quam delectatio.

RESPON. Dicendum, quod istam quaestionem mouet Philosophus in 10. Ethic. & eam insolutam dimittit. Sed si quis diligenter consideret, ex necessitate oportet quod operatio intellectus, quae est visio, sit potior delectatione. Delectatio enim consistit in quadam quietatione uoluntatis, quod autem uoluntas in aliquo quietetur, non est nisi propter bonitatem eius in quo quietatur. Si ergo uoluntas quietatur in aliqua operatione, ex bonitate operationis praecedit quietatio uoluntatis, nec uoluntas quaerit bonum propter operationem: sic enim ipse actus uoluntatis esset finis, quod est contra praemissa: sed ideo quaerit quod quietetur in operatione, quia operatio est boni eius. Vnde manifestum est, quod principalis bonum est ipsa operatio, in qua quietatur uoluntas, quam quietatio uoluntatis in ipso.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sicut philosophus ibidem dicit, Delectatio perficit operationem, sicut decor inuentum, qui est ad inuentum consequens: unde delectatio est quaedam perfectio concomitans uisionem, non

quamuis litera hanc primam uiam sonet, dum alium ordinem inter operationem, & delectationem dicit respectu appetitus sensitiuus, & simpliciter: mihi tamen uidetur, quod secunda uia sola sit intentata in litera. Et moueor ad hoc ex assignata ratione in litera, quia scilicet sensitua cognitio non se extendit ad communem boni rationem, sed delectabilis tantum: ita quod licet sensitua pars appetat appetitu naturali operationem, ut uinum appetibile, & delectationem, ut aliud appetibile, quia ambo sunt secundum se bona illi conuenientia, & nihilominus etiam appetat delectationem propter operationem, sicut graue quietem deorsum propter esse deorsum: appetit tamen animalis qui est actus elicitus, & non fertur nisi in apprehensum sensitue ut sic, non appetit operationes, & delectationes, ut duo appetibilia, sed ut unum formaliter, scilicet operationes, ut delectabiles: quia sensitua cognitio est extendat se ad operationes, ut patet in secundo de anima, non tamen extendit se ad eas sub ratione boni nisi delectabilis, & sic appetere operationes propter delectationes formaliter, uocatur in litera appetitus operationum, propter delectationes finaliter, non quia operatio ordinatur in delectationem: sed quia non appetitur nisi sub ratione illius, quod est appetit propter illam finaliter, & negatiue, quia non propter alium finem: & positue tanquam materia finis, non tanquam ordinata materialiter ad finem. Et ex his patet solutio secundi dubij. Scito tertio, quod cum bonum diuidatur in bonum per se, & propter aliud: & propter se distinguatur in delectabile, & honestum, cognoscere bonum secundum communem rationem boni est apprehendere bonum secundum omnes sui differentias. Sensitua autem cognitio ut sic, quia non propter se, sed propter salutem data est, ut patet in de sensu, & sensu solum ad bonum propter aliud, id est, utile, & propter se, ut delectabile se extendit. Non enim appetunt animalia animalis appetitu uidere propter hoc bonum, quod est uisio, aut odorare propter bonum, quod est odorare: sed in quantum utilia, aut delectabilia sunt. In cuius signum non pugnant animalia, nisi propter delectabilia, irascibili testimonium reddente de fine concupiscibilis: & ex his patet solutio ultimum dubiorum. Iam enim patet, & quod sensitua cognitio non se extendit nisi ad delectabile, ut finem: ad utile enim tendit propter delectabile: & quomodo ex hoc ipso manifeste sequitur, quod operationes appetit ut delectabiles, & propter quid hoc est, quia scilicet sensitua cognitio gradus primus existens delectabile non transcendit bonum, ut finem cognitum, quod est obiectum appetitus animalis.

sicut perfectio faciens uisionem sua specie perfectam esse.

AD SECUNDUM dicendum, quod apprehensio sensitua non attingit ad communem rationem boni, sed ad aliquod bonum particulare, quod est delectabile: & ideo secundum appetitum sensitiuum, qui est in animalibus, operationes quaeruntur propter delectationem: sed intellectus apprehendit uerisalem rationem boni, ad cuius consecutionem sequitur delectatio: unde principaliter intendit bonum, quam delectationem. Et inde est, quod diuinus intellectus, qui est institutor naturae, delectationes apposuit propter operationes, non est autem aliquid esse mandatum simpliciter secundum ordinem sensitui appetitus: sed magis secundum ordinem appetitus intellectui.

AD TERTIUM dicendum, quod charitas non quaerit bonum dilectum propter delectationem: sed hoc est ei coniequens, ut delectetur in bono adempto quod amat. & sic delectatio non respondet ei ut finis, sed magis visio, per quam primo finis fit ei ei praesens.

ARTICVLVS III.

Utrum ad beatitudinem requiratur comprehensio.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod ad beatitudinem non requiratur comprehensio. Dicit enim

Non enim appetunt animalia animalis appetitu uidere propter hoc bonum, quod est uisio, aut odorare propter bonum, quod est odorare: sed in quantum utilia, aut delectabilia sunt. In cuius signum non pugnant animalia, nisi propter delectabilia, irascibili testimonium reddente de fine concupiscibilis: & ex his patet solutio ultimum dubiorum. Iam enim patet, & quod sensitua cognitio non se extendit nisi ad delectabile, ut finem: ad utile enim tendit propter delectabile: & quomodo ex hoc ipso manifeste sequitur, quod operationes appetit ut delectabiles, & propter quid hoc est, quia scilicet sensitua cognitio gradus primus existens delectabile non transcendit bonum, ut finem cognitum, quod est obiectum appetitus animalis.

Super Quaestione quarta Articulus tertium.

IN hoc articulo, aduertit Nouitiae, primo in corpore articuli, quod per realem habitudinem amant ad amatum, non intelligitur Prima Secunda S. Thomae. B 4 habitu-

cap 6.7. & 8. uon. s.

q. 2. ad 2.

* Iodem li. Ethic. cap. 4. post mediu tom. 5.

1. diff. 1. q. 1. art. 1. cor. 4. diff. 49. q. 4. ar. 5. q. 1. cor.

*epi. 119. c. 9. tom. 2.

*q. 79. & per 6. q. sequen- tes.

habitu realis, ut distinguitur contra habitudinem rationis: quoniam cum sit ad impossibile haberi quandoque, ut in littera dicitur, & ad futurum, non potest esse realis relatio: sed sumitur realis, ut distinguitur contra affectionalem. Est namque amatum in amate per amorem ipsam secundum affectum: & desideratur ut sit iunctum eidem secundum rem: unde habitudo, de qua est sermo, dicitur realis determinata a termino, ita quod habitudo realis nihil aliud sonat in proposito, quam habitudinem ad conjunctionem secundum rem. Secundo, quod ex responsione ad ultimum non habes quod comprehensio spectat ad intellectum: sed quod nullam operationem addit praevisionem: sed solum relationem resultantem in uoluntate ex uisione, quae est in intellectu. Visio enim ponens Deum in esse praesentia, facit per hoc alterum extremum huius relationis: est enim visio uelut unio rei tenende cum eo quod tenebit.

Super Quaestiones quarta Arriensium quar- tum.

IN articulo quarto pro quanto probatur in corpore, quod ad beatitudinem comitantur, necesse erigitur rectitudo uoluntatis, quia uidetur ipsa essentia bonitatis &c. Aduerte tria. Primo rationem ipsam: secundo eius efficaciam: tertio aliorum defectum. quod ad primum ratio consistit in hoc. Ipsa essentia bonitatis ita se habet ad uidentem Deum, sicut ratio boni ad creaturam rationalem: sed creatura rationalis non potest diuertere a ratione boni, ergo uidentem Deum non potest diuertere ab essentia bonitatis: sed hoc est habere uoluntatem rectam. ergo. Prima proposi-

* Augustinus ad Paulinam, de uidentem Deum. Attingere mente Deum, magna est beatitudo: comprehendere autem est impossibile, ergo sine comprehensione est beatitudo.

¶ 2 Præ. Beatitudo est perfectio hominis secundum intellectum partem, in qua non sunt aliae potentiae, quam intellectus & uoluntas, ut in primo * dictum est: sed intellectus sufficienter perficitur per uisionem Dei: uoluntas autem per delectationem in ipso. ergo non requiritur comprehensio tanquam aliquod tertium.

¶ 3 Præ. Beatitudo in operatione consistit. Operationes autem determinantur secundum obiecta: obiecta autem generalia sunt duo, uerum & bonum: uerum correspondet uisioni, & bonum correspondet dilectioni, ergo non requiritur comprehensio quasi aliquod tertium.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit 1. ad Cor. 9. Sic currite, ut comprehendatis: sed spiritualis cursus terminatur ad beatitudinem. unde de ipse dicit 2. ad Ti. ult. Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruauit: in reliquo reposita est mihi corona iustitiae. ergo comprehensio requiritur ad beatitudinem.

RESPON. Dicendum, quod cum beatitudo consistat in consecutione ultimi finis, ea quae requiruntur ad beatitudinem, sunt consideranda ex ipso ordine hominis ad finem. Ad finem autem intelligibilem ordinatur homo, partim quidem per intellectum: partim autem per uoluntatem. Per intellectum quidem, in quantum in intellectu praexistit aliqua cognitio finis imperfecta. Per uoluntatem autem, primo quidem per amorem, qui est primus motus uoluntatis in aliquo: secundo autem per realem habitudinem amantis ad amatum, quae quidem potest esse triplex. Quandoque enim amatum est praesens amanti, & tunc non queritur: quandoque autem non est praesens, sed impossibile est ipsum adipisci, & tunc non queritur: quandoque autem possibile est ipsum adipisci, sed est eleuatum supra facultatem adipiscientis, ita ut statim haberi non possit: & haec est habitudo sperantis ad speratum, quae sola habitudo facit finis inquisitionem. Et istis tribus respondet aliqua in ipsa beatitudine. Nam perfecta cognitio finis respondet imperfectae praesentiae uero ipsius finis respon-

det habitudini spei: sed delectatio in praesentia consequitur dilectionem, ut supra dictum est. Et ideo necesse est ad beatitudinem ista tria concurrere, scilicet uisionem, quae est cognitio perfecta intelligibilis finis: comprehensionem, quae importat praesentiam finis: delectationem uel fruitionem, quae importat quietationem rei amantis in amato.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod comprehensio dicitur dupliciter. Uno modo in cluso comprehenditur in comprehendente: & sic omne quod comprehenditur a finito, est finitum. unde hoc modo Deus comprehenditur non potest ab aliquo intellectu creato. Alio modo comprehenditur nihil aliud nominat, quam tertio nem alicuius rei, quae iam praesentia habetur: sicut aliquis comprehendere, quando tenet eum. & hoc modo comprehensio requiritur ad beatitudinem.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut ad uoluntatem pertinet spes & amor, quia eiusdem est amare aliquid, & tendere in illud non habitum: ita est ad uoluntatem pertinet comprehensio & delectatio: quia eiusdem est habere aliquid, & quiescere in illo.

AD TERTIUM dicendum, quod comprehensio non est aliqua operatio praeter uisionem: sed quaedam habitudo ad finem iam habitum. Unde etiam ipsa uisio, uel res uisa, quae praesentia liter adest, obiectum comprehensionis est.

ARTICULVS IIII.

Utrum ad beatitudinem requiratur rectitudo uoluntatis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod rectitudo uoluntatis non requiratur ad beatitudinem. Beatitudo enim consistit in operatione intellectus, ut dictum est: sed ad perfectam intellectus operationem non requiritur rectitudo uoluntatis, per quam homines mundi dicuntur. dicit enim * Aug. in lib. retractationum. Non approbo quod in oratione dixi, Deus qui non nisi mundos ueri scire uoluisti. Respondere enim potest, multos et non mundos multa scire uera. ergo rectitudo uoluntatis non requiritur ad beatitudinem.

¶ 2 Præ. Prius non dependet a posteriori: sed operatio intellectus est prior, quam operatio uoluntatis,

tio fundatur super hoc, quod ipsa bonitatis essentia in se quidem continet omnem boni rationem longe excellentius, quam ratio boni. Ex quo ponitur clare a qualiterque uia, &c. oportet ut non minoris sit efficaciam in continendo ac circundando omnem uoluntatis motum, quam ratio boni. Secunda uero patet inductiue, quia cum actus uoluntatis sit uelle, aut nolle: & nolle aliquid includat uelle sui oppositi, & uelle non possit esse nisi respectu boni in re, uel in apparentia, ut experimur in nobis, consequens est, quod uoluntas non possit aliquo peccato resillire a boni ratione. Quod ad efficaciam autem rationis scito, quod factum est huic rationi ad propositum, quod uoluntas necessitate ab essentia bonitatis uisa, quod ad communem specificationem actus, quae tamen consistunt rectitudinem in actibus uoluntatis. Intendit namque licet, quod sicut uoluntas omnis a boni ratione necessitate quod ad specificationem communem actus, quia omnis uoluntas tendit in bonum in re, uel in apparentia si aliquid uult: ita uoluntas uidentis Deum si quid uult, oportet quod uelit ratione essentiae bonitatis uisae, quoniam est ei ratio omnia uolendi & nolendi. Et sicut uoluntas omnis libere potest uelle quodcumque obiectum in specie, sub boni tamen in communi ratione: ita uoluntas uidentis Deum, sub ratione tamen bonitatis diuinae. In hoc autem est differentia, quod communis ratio boni ex hoc quod est ratio uoluntatis, non rectificat eam, quoniam potest uoluntas sub illa etiam apparet boni appetere: ipsa uero bonitatis essentia ex hoc ipso, quod est ratio uoluntatis, est rectificatio eius. Recte enim uelle, nihil aliud est, quam fecundum

D. 366.

Intra q. 5. artic. 4. & 7. cor. Et cap. 3. c. 173.

* q. 3. art. 4.

* lib. 1. retractationum. c. 4. non longe a prioribus. c. 1. & li. 1. folio. cap. 4.